

Борис Крамер

Пастка на полоза

Роман

1

Дзеркало було велике, в ріст людини, старе, у виразках потрісканої амальгами, в червоній, поточеній шашелем, рамі.

Він стояв у примірочній і оглядав себе критичним оком: сірий, у велику клітину, зі сталевим полиском, костюм, льняна сорочка і краватка з теплими осінніми барвами, пригладжена і скріплена жіночими чарами непокірна чуприна, що не куйовдилась і не підіймалась хвилями, туплі, що тиснули не розношеними закутами й швами, розгублений погляд парубка, якого окільцювали і вивели у незвідану подорож... Ось і маєш, попався! Пашка впурхнула у магазин урочиста, світло-іскриста, наче хмарка, кинула біля каси на столі, де майстрині ушивали, укорочували, доточували, підправляли покупцям нове шмаття, кухонну дошку і давай гамселити залізним молотком м'ясо на відбивні: грюк-грюк, грюк-грюк-грюк... Червона юшка з-під того вправного молотка цівками вдарила по газовій

незайманій білизні її плаття.

От ще де!.. Знайшла місце куховарити!.. Артем хотів насварити Пашу, але грюкання його розбудило. Стукали у вікно — легенько так, обачно, витягнутою рукою. Прямо над головою. Стук-стук, ніби ворона у горіх, шкряб-шкряб, наче миша за шафою... Заспаний Нагорняк глипнув, вагаючись, у світлу шибу, де місяць пальцем хитав вишневу гілку, потім звівся невагомий. Проте Мушка почула той порух, повернулась на другий бік і пробурмотіла:

— Увімкни світло...

— Не включає!.. Не треба!.. — Артем навпомацки вихопив із шухляди пістолет і котячими кроками побіг до дверей.

— Хто там? — запитав.

— Відкрий, будь ласка, це я, — відповіла темінь з того боку.

— Хто «я»? — не впізнав господар.

— Осовський... Микола. Поговорити треба.

Оце так — о другій годині ночі до нього у вікно гримає власник універмагу «Синиця» Микола Осовський, він же Коля Оса, він же Коля Готівка, який вміло працює з бюджетними коштами й чиновниками — хуткі посадові діляги купують мило, пральні порошки, меблі та інші витребеньки втридорога, а він має на дурняка скажений дохід. Приперся поговорити, щось припекло йому, може

каса не зійшлась чи якийсь не передбачливий скупий купець напорвся на ревізію, перевів стрілки на Колю, до ранку дотерпіти несила, прискакав поночі ділитись бідою з прокуратурою. А цівкою у ніздрю не хоче?...

Артем торохнув засувом — залишився ще від батьків: надійна штука, не те, що замок, якого можна уговорити сімдесятьма способами.

З-під темного куща бузку виступила переламана тінь.

— Тисячу вибачень! — заговорив Микола Осовський, згинаючись у попереку. — Та вже далі терпіти не можу... Наче брила кам'яна... над душею... нависла...

— Колю, ти помилився адресою, — впер йому холодне дуло у груди Нагорняк. — Батюшка у церкві... гріхи відпускає.

— Не маю таких гріхів, — обережно, двома пальцями, відвів зброю Коля Оса. — Щоб серед ночі тебе турбувати...

— Чого ж тоді приперся?

— Пожити ще хочу...

— Ого, аж так? — здивувався Артем.

— Сховаймось, — попросив гість, оступаючи від місячного марева під вишню. — Вони все бачать...

— Хто вони?... — озирнув імлисте подвір'я слідчий і несамохіть ступив у тінь за Осовським.

Темрява ворушилась, пливла, клубочилась, терлася чорними котами об ноги, тиснула тяжким мороком, в якому шастали холодні й голодні дивовиддя, фантоми і поторочі, притягнуті у двір невідь-звідки перестрашеним гостем.

— У тім то й діло... Не знаю, — змовницьки зашепотів торгаш. — Але чую, що вони десь поряд...

— До лікаря давно ходив? — не перейнявся його страхом Нагорняк — самому донедавна доводилось петляти, ніби вовкові, та озиратись, поки не прийшов новий прокурор та не вляглося. — По довідку...

— Не знущайся! — з-під гілля відгризнувся Коля Оса. — Я до тебе з відкритою душею...

— Ну-ну... Відкрита душа. Кажі вже, чого приперся посеред ночі?...

— Ти розумієш... Якесь падло за мною слідкує, — нарешті видушив із себе тремтливий, як лист осокара, Микола і пробігся поглядом по принишклому паркану. — Чую на плечах... реп'яшок... чужі очі... Я туди... Я сюди... А воно за мною... Причепилось... Як лайно до підбора. Невідривно... Маневрував... Міняв плани... Маршрути. Озирався... Ні... Смердить... Висить над душею. Хана мені...

— З чого взяв, що за тобою слідкують? — хмикнув скептично Артем — Грушка містечко

мале, тут один одного в лице знають, примелькалися, як не тепер, то в четвер, зустрічались. — Когось бачив?... Конкретно?...

— У тому-то й діло! Нікого не бачив!.. Нічия... мармиза... не повторюється... Ніяка потороч... не ходить... назирці... А голки у п'ятах поколюють.

— Це ти собі надумав. Крадеш багато, от і трясуться... жижки.

— Слухай, не говори дурниць! — звереснув наляканий комерсант. — Навіщо мені у себе красти?...

— Ну... Може кинув когось... по крупному... на бабки. Тепер хочуть відбити...

— Аналізував... Ревізував... Прикидав... Нема у мене конфліктів... Аж таких, щоб шпигувати... Тут якась інша причина.

— Ага, інопланетяни. Хочуть тебе викрасти, як цінний екземпляр... Крутія і ловкача.

— Не зубоскаль, — ображено зашипів із темряви Коля Оса. — Я до тебе прийшов, як до... адекватного чоловіка. Поможи, бо каюк мені... Чи це ваші... у погонах... так навчилися обкладати?

— Вже... Розказав тобі, — Нагорняку набридла розмова і він повернувся йти досипати. — Геніальні плани місцевих сищиків...

— Чекай! — захопив його прохолодною рукою нічний гість. — Нема у вас... ніяких... геніальних

планів. Знаю. Не перший рік заможем... Тут якась інша заковика. Чужі... І то без погонів.

— Що ти від мене хочеш? — почав дратуватись невиспаний Артем. — Щоб захистив? Дак не знаю, від кого!.. І не велика ти птиця, щоб я тебе охороняв!..

— Птиця може й не велика, — погодився поквапом Осовський. — Але теж пищить... У стиснутій жмені. Жити хоче.

— Може в тебе універмаг хочуть відібрати? — висловив здогад слідчий. — Привабливий шматочок...

— Хіба зальотні, — погодився Микола і тут же заперечив. — Але так не відбирають. Навіщо обкладати шпигунами... витрачатись... заморочуватись... Засилають гінця. З пред'явою... Так і так. Оце тобі красна ціна. Бери, поки дають... Якщо не візьмеш — кожного тижня мінус десять процентів. Дійдеш до нуля — анулюють... Без допомоги по безробіттю. Або й взагалі... Відправлять на той світ.

— А в тебе захист... серед бандюків... є?

— Ти перебільшуєш можливості грушківського бізнесу. Тут все тихо-мирно... Вирішуємо без ексцесів. Серед своїх... А з чужими... напористими... не пам'ятаю випадків.

Прямо над головами залопотіла крильми нічна птаха і Осовський аж присів з переляку — такий

нажаханий, коліна не тримають.

— Я не бачу причин прокуратурі тобою займатися, — виніс вердикт Нагорняк, аби по швидше відкараскатись від нічного гостя, в якого розвинулась манія переслідування.

— Як не бачиш? — захлиснувся від поквапу Микола Осовський. — А те, що я депутат міськради? Керую земельною комісією?... А те, що є загроза життю?... Є незаконне стеження?...

— Ого, обвішався регаліями... Жирні куски роздаєш. За безцінь...

— Нема що роздавати. Все вже розхапали. Залишився аеропорт з льотним полем... Зараз готуємо.

— Багато претендентів? — зацікавився Артем.

— Та ні. Стара споруда, десять гектарів землі... Середнячок. Хіба що коло траси. Ходове місце. Людне... Може хтось захоче кемпінг побудувати. Я би не взяв...

— Приходь у прокуратуру, пиши заяву, — порадив слідчий. — Будемо розбиратися... Хто за тобою... шкарпетки штопає.

— Ти що! Не прийду! Не хочу світитись!.. — замахав руками Коля. — Ось до тебе... темними провулками... наче татарин... прокрався. Поки вони позіхають... Приходь завтра до мене. На роботу. Прослизни... Там народу тьма мотається... Не побачать.

Микола Осовський назадгузь, без шелесту, пірнув у темряву, зник, наче кіт у нетрях — тільки хвіртка ледь чутно скрипнула: от що то значить обмирати від страху, коли притисне, навчишся літати тінню. І цей переляк має викачати з нього, наче бабка-ворожка, він, Артем Нагорняк, слідчий прокуратури, до якого, як по свячену воду, біжить всяка потороча, настрашене злодійство, бо він, бач, адекватний, справедливий, йому можна вірити у цьому світі безвір'я, на нього можна покластися, не підведе. Хм... Так скоро стане адвокатом злодійського запілля. Але з другого боку... Коля Оса його заінтригував. Хто може в Грушці обкласти відомого комерсанта нишпорками, манячити за ним так, що в чоловіка губи посиніли і мозок звихнувся? Нема таких спритних. Тільки чужі. Та й то не перші, під руку попавши, а серйозні, з досвідченими філерами. А якщо працює серйозна структура, то Артем із принципу мусить зацікавитись: хто й навіщо? Чим директор універмагу привернув до себе таку увагу? Грішми?... Майном?... Чи може хтось хоче помститись?... Вибір невеликий, якщо Микола Осовський з ним відвертий. Але прямодушність для нього — риса екзотична, не прищеплена батьками. Підлітком він разом із подільником Юрієм Лещинським утопив хлопчика, який з вудочкою сидів під греблею — підняли заставки і ревучий

потік зніс пацана у плавні. Засудили на п'ять років інженера з техніки безпеки рибгоспу Левка Засаднюка, який у тюрмі помер. Мама Колі Осовського грошима прикрила грішну душу синопка. Розвалили справу, відібрали її у капітана міліції Величка. Той виніс свій вердикт Осовському і Лещинському: цинічні виродки. Ну от... Цинічний виродок зіп'явся на ноги і прибіг до Артема по захист. Чи не в тій далекій справі і криється причина його страху?... Може настала пора оплатити рахунок, виставлений кимось із родичів загиблого малого рибалки або засудженого інженера?...

— Хто приходив? — сонно запитала Пашка.

— Та... один... торгаш. Салогуб... Крам приносив... залежалий. Думав, що я куплюся, — ковзнув до неї чоловік. — До речі... Снилось мені, що стою... у новому костюмі... перед дзеркалом, приміряю. А ти залітаєш у білому платті і давай м'ясо відбивати. До чого б це?

— Яке спить, таке й снить, — сипнула смішком йому у груди Мушка. — Ти будеш так весь час... із пістолетом пиряти? Бо я ще подумаю...

— Тільки по великих святах, — відповів їй у тон Нагорняк.

У прокуратурі — зміни. Замість Веніаміна Пересядька, який пустив собі 7,62 у підгорля,

прислали нового прокурора — Олексія Олексійовича Піонтковського, маслакуватого молодика з худими щоками, довгими, наче у баскетболіста, руками, у товстих рогових окулярах, який з порога вигукнув до секретарки Мар'яни: «Агій на вас! Чого не винесли стіл з кабінету?» А вона й не збирались виносити раритет, бо команди не було. Разом із прибиральницею так надраїла зелене сукно, залите кривавою пасокою, в яку упав щокою самовбивця, що стало чистіше новенького. Ніде ні сліду, ні плямки. Навіть запаху катма. Був Пересядько й вітер забрав. Сідай і починай із нового листа. Але присланий бридливо наказав винести старизну на коридор. Ще цього бракувало, щоб він сідав за стіл із кров'ю попередника. Негарна прикмета. Наказав притягти будь-який, поки прокуратура не розживеться на нові меблі. Модернові. І м'яке крісло із випрілою спинкою пошпуривав услід. Сів сиднем у просте, дерев'яне, скрипуче. Включив комп'ютер. «Агій на вас! Як ви тут працюєте на цьому залізі?» Третій раз вигукнув «Агій, що це в чорта таке?», коли тицьнув носом у папки зі справами, мовляв, безграмотні папірці, жоден суд не прийме. Прокурорська челядь зразу й пришила йому на спину квіточку: Агій Агійович Піонтковський. Скорочено, щоб не ламати язика з вимовою довгого прізвища. І то в десятку: юний баскетболіст поводився, як справжній спадкоємець

динозавра Веніаміна, тільки із сучасними наворотами — дедлайнами, формальними верифікаціями і кумулятивними функціями при оформленні обвинувального акта. Чому начальство завжди таке дубове?... Де його селекціонують?...

Провів із кожним співбесіду.

Секретарка Мар'яна зранку висипала на стіл бездонну сумку із косметикою і тяжко зажурилась: фарбуватись чи ні, ось в чому питання. Вирішила ні сим, ні тим, скромненько начеркала портретик, аж самій стало противно. Вгадала: Агій Агійович любить все натуральне, виганяти Веніамінову кізочку не збирається, бо він тут чужий, не має заміни, принаймні поки-що, а натомість просить її з метою посилення продуктивності праці доповідати про дивного чоловіка Хтодейщо, який часом шатається поміж прокурорськими. Завдання було не нове, звичне, тож Мар'яна охоче замахала косичками. Добре, що хоч на цьому помисли молодого начальника обмежились. Бо Веня за півдупки хапав, коли налигувався, то вона давала йому щигля по носі. А цей, який п'є каву міцну, італійську, вазонів на дух не переносить і вимагає, щоб картридж у принтері завжди був заряджений, ще не знати, як поведеться. Артема Нагорняка Піонтковський для годиться розпитав про службу в гарячих точках і, втупившись збільшувальними скельцями у перенісся слідчого, поспитав, чи добре

він вивчив суть статті триста шістдесят п'ятої Кримінального кодексу. «Аякже!» — щиро запевнив Артем. «Будуть зміни, — кинув, ніби погрозу, Олексій Олексійович. — Маєш можливості для росту. Настав наш час. Молодих...»

Зранку-спозаранку кожного дня в присланого прокурора планерка. Тільки відгриміли стільцями, розсілися попід стінами, у Нагорняка задзеленькотів телефон. Піонтковський нахмурився і кинув на стіл здорові окуляри.

— Я ж просив... Виключати!

— Вже!.. Вимкнув! — пообіцяв Артем і до себе стиха додав: — І підбором розтоптав...

Прокурор-новачок довго товк воду у ступі, гійкав, учив уму-розуму, читав лекцію про криміналістику, що вивчає злочинців. Не всіх, а тільки тих, які попались. Злочинців-невдах. «А як називається наука, що вивчає талановитих злочинців, котрі не попались?» — питав, кидаючи по кабінету випуленими очима. «Політологія!» — хором окликалися прокурорські костогризи. Це Піонтковський виробляв таку процедуру, як у баскетболістів перед матчем: боком-скоком, хоп, хоп, хоп, полетіли у новий день.

— Олексію Олексійовичу, — залишився у кабінету Артем, коли за колегами слід простиг, — тут до мене уночі прибігав один везучий... Директор універмагу Осовський. Каже, що за ним

стежати...

— Стежати? Хто б це міг бути? — витягнувся солідно у рипучому кріслі Піонтковський. — Наші?... Міліціонери?...

— Не схоже... У нас тут кожен погон засвічений...

— Чужі?... З Києва?... З контори?...

— А їм яке діло до комерсанта?... З гармати по горобцеві?... Хіба наркота. Або бюджетні гроші... Величезні. Та де їх тут знайдеш?... Обклали щільно. Нікого не бачить, але чує, що нависли...

— Бідака, — їдко усміхнувся одними губами Олексій Олексійович. — Що будемо робити?...

— Може нехай іде... під три чорти... до полковника Ковтуна?

— Ти чув таке слово... милозвучне... Конституція?... — патетично запитав прокурор. — Громадянські права і свободи?... Свобода пересування?... Стаття тридцять третя...

— Чув-чував, — скривився Артем, наче знову ненароком потрапив на залік із правознавства. — Відібрати заяву про незаконне стеження... Відкрити провадження... А якщо його скажена Манька вкусила?

— Там побачимо, — підсумував розмову задоволений Піонтковський.

У приймальні Артем ловким рухом ухопив

секретарку за напудреного носика:

— Перспективний пацанчик. Еге ж?...

— Розберемо... по кісточках, — прогугнявила, викрутившись, як лоза, Мар'яна.

Розберемося, то розберемося. Та зараз... Виходить, що йому таки треба йти в універмаг до Осовського, прокрадатися у натовпі, щоб ніхто не зауважив, бо хтозна, може таки й справді за Колею нюхалі сліди перетрушують, недарма прибігав поночі, тремтів, як осиновий лист, аж зуб на зуб не потрапляв. Яка нечиста заповзла у периферійну Грушку?... Чим тут можна пожитись?... Звідки ноги ростуть?... І головне — чого саме до Колі Оси пристали?... Може він щось недоговорює?... Прикусив язика?...

— Ви до мене дзвонили? — Артем набрав незнайомий номер, з якого телефонували під час планерки.

— Це я, Микола Осовський, — хутко відгукнувся нічний гість. — Ти мені допоможеш?...

— Де там твоя конура? — строго запитав Нагорняк.

— На третьому поверсі. Наліво... За тканинами... Побачиш двері... Без таблички. Зняв! — заторохтів зраділо. — Щоб не мозолила очі... В приймальні Софія Андріївна... Лапарух. Секретарка. Вона в курсі... Пропустить.

— Ти їй довіряєш?

— Як собі! — запевнив директор універмагу. — Софія Андріївна — колежанка моєї мами... Надійна жінка. Тримає оборону...

Біда, та й годі! У чоловіка зад защемів від страху, він сховався за жінкою і думає, що за стіною. Фортечною...

— Годиться! Чекай, — пообіцяв Артем і тут же набрав номер давнішнього друзяки Михайла Чорного. — Здоров, лівинцю! Питання на засипку: ти такого Миколу Осовського, директора універмагу, пам'ятаєш?

— Здрастуйте, я ваша тьотя!.. Як ти умієш... з розгону... за барки хапати, — неквапливо засопів у трубку лейтенант. — А що таке?...

— М'яке! Те саме! — хакнув йому у вухо, аби розбудити, Нагорняк. — Пам'ятаєш, питаю?...

— Ну... Ти вже колись його торкав... По іншому ділу, — нарешті ожив оперативник. — Пацана утопили під греблею...

— Поділись інформацією, — попросив слідчий прокуратури, хоч наперед знав відповідь. — Це не твої... за ним нюшкують?... Стежать?...

— А воно нам треба? — простодушно відгукнувся Михайло. — Він же собаками підбитий! Депутат, багатий, купа блату...

— Зрозуміло. Не куняй на столі, бо груба шия буде, — застеріг Артем.

Михайло Чорний — добрий чоловік, але вайлуватий напарник. Без штурхана і команди за холодну воду не візьметься. Полковник Ковтун розволочив, бо й сам на два боки дивиться: і на пенсію йде, і погони не відпорює. Все виглядає слухного моменту... З Миколою Івановичем в Артема холодний нейтралітет: не чіпай мене, і я тебе не зачеплю. Така склалася диспозиція...

В універмазі з самого ранку рухливий народ бігав від прилавку до прилавку, прицінювався, приглядався, примірявся, купував крам. Усі три поверхи заповнені людьми, ніби у вихідний. І коли тільки вони працюють, заробляють ті гроші, які розтринькують у пастках, розставлених кмітливим Осовським?... Нічого дивного чи підозрілого Артем не завважив: броунівський рух, хаос, біганина, випадкові погляди, суцільний гамір — як і годиться у великому торговому закладі. Ніяких тобі нишпорок за шторками...

За товстими сувоями шовку і ситцю повернув наліво. У приймальні літня жінка у білій блузі і чорній спідниці зірко обміряла слідчого, наче мала шити на нього новий костюм. Артем десь читав, що такі жінки, які охороняють власну печеру, крім очей на потилиці, мають огляд перед собою на 180 градусів, уловлюють усе до найдрібніших порухів, на відміну від чоловіків, які мають тунельний зір — 90 градусів і ні позирку вліво або вправо, пруть, як

німий до суду.

— Вам кого? — запитала ринда вишколено і неприступно, ніби більшого начальника, ніж вона, тут не було.

— Осовського, — показав на наступні двері Нагорняк. — На його запрошення...

— Ага, з прокуратури, — здогадлива секретарка розтягнула червоні губи. — Проходьте!.. Чекає...

Коля Оса похопився з-за столу, ніби його застали зненацька. Лице сіріло невипраною і не розгладженою шматиною, кролячі очка метнулись, втікаючи, до віконної пройми, потім заспокоїлись — мабуть гендляр так і не склепив очей до ранку, прислухався до кожного шереху й згуку або просто заливав сліпи коньяком. Увесь його вид показував, що страх заліз попід сорочку і стиснув, зжав груди мертвою хваткою, аж здоровий глузд зашкварчав і сплавився. Залишилось тільки півчоловіка, та й то не краща частина.

У кабінеті висів морок — цупкі смарагдові штори затуляли вересневі яркі промені, не пускали їх усередину, сірі хвилі схованого ранку коливалися тінями на чорно-білих знімках артисток, що висіли в ряд на довгій стіні. Артем краєм ока завважив, що кожна з них йменувалась місяцем року: квітень, червень, вересень, листопад у всій оголеній красі. Хеді Ламар, Дайан Кітон, Сюзан Бойл і Тайра

Бенкс. Фото — вищий пілотаж. Друк — ані цятини зайвої. Чотири грації світового подіуму зігрівали дрібну душу переляканого торгаша. Уміє прикрашати власний побут...

— Фу!.. У тебе тут смердить. Холодним потом, — скривився насмішкувато молодий слідчий. — Чого вікно не відкриєш?... Провітрити...

— Нарешті! — вигукнув полегшено Осовський, ніби дочекався лікаря «швидкої». — А то я вже тут... Дурію.

— Когось бачив? — насторожився гість з прокуратури.

— Не бачив. Але вони там є!.. Поміж людьми, — просипів утомлено директор універмагу і показав пальцем на двері. — Чигають... Прийшли по мою душу.

— Я тільки-що піднявся догори, — заспокоїв його Нагорняк. — Нікого підозрілого... Кому знадобилась твоя душа?... Копійчана?... Може треба нерви підлікувати?

— Які нерви? — фальцетом звереснув Коля. — Знаю, що кажу! Не перший день... серце шаліє. Тут-о вони!.. Скрізь!.. Оточили!.. Смерті моєї хочуть...

— Добре-добре. Я з тобою сам задрігаюсь, — примирливо мовив Артем. — Давай за порядком... Пиши заяву на ім'я районного прокурора Піо...

Піонтковського. Про незаконне стеження... Будемо розбиратися.

— Може до мене охорону приставиш? — Коля охоче вхопив ручку.

— Ще цього бракувало! Візьми кількох своїх нудних биків, нехай тобі ноги переставляють... Якщо сам не можеш.

— Але ж ти теж... мене не покинеш? — поспіхом тряс рукою над папером комерсант.

— Не покину... Буду розбиратися. Всі у всьому сьогодні... хочуть розібратися, — Артем підійшов до вікна і визирнув у яму двору — там кілька чоловіків у синіх мішкуватих комбінезонах, перегиркуючись, витягали з фургона меблі і несли в універмаг. — До речі, з кадрами, як у тебе?... Когось нового прийняв?...

— Так-так, — тямуще уловив думку Осовський. — Зараз накажу Софії Андріївні проревізувати... Вона у мене ангел-охоронець.

— То може я піду? — розвернувся молодий слідчий, показуючи, що Коля зі своїми страхами і фобіями йому вже набрид.

— Не пущу! — чоловік умить опинився у дверях і розкинув руки. — Ти моя остання надія... Може кави, чаю?... Коньячку?... Секретар занесе.

— Не хочу, — слідчий сів навпроти директора й уважно на нього поглянув. — Кажі краще, де нашкодів?... Чого тебе обкинули?...

— Ума не приложу, — зітхнув винувато торговець і не відвів кролячих очей. — І так, і сяк прикидав... Звідки гроза насувається. Нема у мене таких гріхів... великих... смертних... щоб... накривати. Ну... Комуś винен... Хтось мені винен... Баланс позитивний. Тонус стійкий. Ніяких передумов... Попереджень. Клянусь!

— Ти мене розчаровуєш, — зітхнув Нагорняк, міркуючи, з якого боку підступитись до Осовського, чи махнути рукою, та й піти, коли правди не каже, дзигною крутиться. — Так ми каші не зваримо... Кажи, як на духу, які підозри маєш? Бо поки-що виходить, що те все... твоя маячня...

— Ага, сивого мерина. А ти придивись... Покрутись коло мене. Сам побачиш і відчуєш... Чужі очі.

— Як же мені до тебе підступитись? — почав злитись Артем. — Може це твоя давня історія... гикнулась? Про утопленого пацана під греблею?...

— А-а-а... Ти думаєш? — завис на мить Осовський. — Коли то було!..

— Я то думаю. Висуваю версії, — відчеканив Нагорняк. — На відміну від тебе... Не крути, коли покликав! Бо зараз... торохну дверима... і до побачення. То що скажеш про своє... цинічне... минуле?

— Стільки років пройшло... Загуло давно.

— П'ятнадцять! Якраз нові месники

підросли...

— От візьмемо... Я теж не в тім'я битий, — почав загинати пальці директор універмагу, який у юності підняв заставки на озері і утопив малого рибалку. — Засуджений інженер... Як його там?... Засаднюк. Помер у тюрмі. Дітей не мав. Жінка довго хворіла... Я гроші виділяв. На лікарства... Відійшла. Навіть похорон оплатив. Більше там родичів близьких не було...

— А родина хлопця? Макари?...

— Гадаєш, я такий дурний? Ворога треба тримати коло себе, у полі зору. Сестру старшу... Наталочку... прийняв до себе в бухгалтерію. Там така цяця... пальчики оближеш. У нас із нею... Все нормально. Батьки... Чи то на пенсії, чи готуються до пенсії. Усамітнилися. Нема у них таких ресурсів, щоб мені ноги сплутувати...

— І це вся їхня сім'я?...

— Щось там далеке є. Але не у Грушці. Тут я спокійний. Ніяких підступів умисних... не проглядається.

— Чистий та праведний. Хоч за образи клади, — зіронізував Артем. — Тільки чого ж за тобою хорти женуться?...

— Хтось почав полювання, — погодився Коля. — Однак... З якого лиха... на мене?...

— Ну й загинайся тут! — зірвався, відкинувши стілець, Нагорняк. — Ти сказав — я

повіри́в, ти повторив — я засумні́вався, ти став наполягати, і я зрозумі́в, що ти брешеш.

— Не брешу! Усе правда!..

— У тебе така правда, як вош кашляє... Пішов я, бо роботи багато, — направився до дверей слідчий.

— Був дзвінок! Один-єдиний дзвінок, — вичавив із себе через силу Микола і ще більше посірів.

— Ну!.. Я слухаю! — магнетично втупився у похмурного торгаша слідчий.

— Тиждень тому... Чоловік... Не представився... Порекомендував відкласти продаж аеропорту.

— Далі! Далі!.. — витягував жилу з напівживого Осовського Артем. — Не гальмує!..

— Порадив... Мовчати... у ганчірку. І чекати вказівок.

— Ось бач, а ти казав, що все в ажурі, — повернувся до столу Нагорняк.

— Хочу випити. Хочу випити!.. — забелькотів спустошений директор універмагу, похитався до книжкової шафи, легко відсунув її.

Перед очима відкрились металеві двері з цифровим табло.

— Нема сил боротися...

Чоловік приклав праву руку до вічка, поворожив, в одвірку клацнув замок і броньований

вхід відкрився — за ним Артем побачив кімнатчину зі стелажем, на якому безладно валялись течки і папери, старий телефонний апарат, обкручений дротом, ще якийсь канцелярський мотлох, що давно вийшов з ладу, порожні паперові стаканчики, запилюжені пляшки. Посередині стіл і два стільці. На столі — недопита пляшка коньяку, цукерки, покришене печиво. У кутку під стіною — у різьбленій рамі — великий портрет жінки з діркою поверх високої зачіски. Нагорняк здогадався, що то стара Осовська. Жінка докірливо дивилась на переляканого сина — до чого, мовляв, ти дожив, рідненький.

— Тс-с-с!.. — притулив пальця до губів Микола Осовський і причинив таємні двері. — Бу... деш?...

Він похапцем задзеленькотів пляшкою об склянку.

— Сам пий! — відмовився слідчий, озирючи сховану кімнатчину. — Ну ти й грузило!.. Облаштував собі бункер... Аль Пачіно... Грушківський...

— Угу!.. — хукнув Коля Оса, перекинув залпом і поспіхом підставив мамин портрет під двері, щоб не зачинились повністю. — Пантруй, щоб не захлопнулись... Бо тоді тут і дуба вріжемо. Відітне нас... Дві хвилини — і амба! Спрацьовує. Коли ставив електроніку — вигадував усякі

навороти, щоб не розколупали. Код, щоб закрити, сканування великого пальця правої руки, щоб відкрити... І то з температурою тридцять шість і шість. Відрубаний, курва, не підійде!..

— Ти зовсім поїхав по фазі! — поставив діагноз Артем. — Чи так гроші тиснуть?...

— Які гроші? — знову забулькав коньяком, потім передумав, ковтнув з горла посвітлілий директор універмагу — зіниці його розширились, ніби на них розсунули шторки, полотнина лиця зігрілась, ожила, заграли живі промінчики у погляді. — Он в коробці... Кілька сотень тисяч. Так, на чорний день... А з середини, бісова пам'ять, забув. Двері можуть зачинитися, дві хвилини постоять, потім — клац! — прощай, білий світе... позичений. І хоч ти лобом у них бийся. Всі ж навороти зовні... Подзвонити теж не зможеш — тут у стінах вмуровані шестиміліметрові сталеві листи, глушать сигнали... Та й що той дзвінок дасть? Коли твій палець у тебе на руці...

— Ну це таке... Нема такого сейфу, щоб не роздовбали. Завжди можуть виручити... Проведи дріт — і маєш зв'язок. Або модернізуй замок...

— Легше говорити, ніж зробити. Он портретом... мами... зупиняю.

— Навіщо так старався? — все ще здивовано розглядав таємну кімнатчину Нагорняк.

Угледів поміж течками попільницю з кількома

недопалками у помаді.

— Когось запуслав сюди?...

— Нікого! Ну... Майже нікого, — поправився Осовський, зауваживши погляд слідчого. — Буває... Коли на душі киця шкрябає, а Софія Андріївна не сторожує, заходить одна. Шепочемо у чарки... А для чого зробив? Для понтів! Тут і особливо старатись не треба було. Може чув?... Та де! То за старої влади було. Років п'ятдесят тому у Ростовській області прокотились пограбування універмагів. Пішла така пошесть... Завезуть дефіцит перед вихідними — югославські костюми, чеське взуття, мейсенський фарфор... Продадуть, і готівку забудуть вивезти. А вночі вмілі спеці ломиками зламували каси... Гарно то все було сплановано. Не одною людиною. От... Нові проекти універмагів уже були з укріпленими кімнатами. Якраз у Грушці збудували... Мені довелось тільки двері поміняти і електроніку поставити.

— Ну й радуйся, — зневажливо хмикнув Артем, — що маєш склеп для компромату і грошей. Це якраз тобі додасть щастя... Показуй, через що дзвонили!

— Ось! — кинув папку на стіл Микола Осовський. — Нема тут... Потреби підіймати бурю. Нічого такого... привабливого. Старе приміщення, вежа диспетчерської і десять га поля неораного...

Одна перевага — біля Одеського автобану.

— Скільки все це добро коштує? — погортав течку слідчий.

— Початкова ставка — півмільйона, — зі знанням справи відповів торгаш, а за сумісництвом керівник земельної комісії міськради. — На аукціоні може дійти до п'яти мільйонів... І то з натяжкою.

— То в чому прикол?... Може хтось взагалі не хоче платити? — допитувався Колю, якого знову вхопила депресія.

— Так не буває, — пошкрябав задумливо кучері директор із таємним сховком. — Бодай початкову ціну всі платять!..

— Хтось уже подавав заявки?

— Та ж не було оголошення про конкурс!

— Ну, а так... Поміж собою. Що гуторять? Хто претендує на аеропорт?

— Перший, звичайно, Паславський. Він уздовж автобану від Києва до Одеси має готелі, мотелі і забігайлівки...

— То це може через нього ти у штани наробив? — кивнув на пляшку з коньяком Нагорняк.

— Не... З Паславським ми друзі. Він би цією дорогою не пішов... Паславський шаровик. На 'кий ляд йому затратися на таку затію не дешево — стеження?...

— Ще претенденти є?

— Ніхто не висовувався. Мовчок...

— Далі нікуди! Тоді я ні бум-бум... Не розумію! А коли не тямлю, то починаю злитись, — стукнув кулаком об стіл Артем. — Номер, з якого дзвонили, висвітлився?

— Зашифрований... Схований... Що це тобі дасть? Зараз сім-карту купити — раз плюнути. Подзвонив — викинув...

— Ти правий. Тут облом, — погодився Нагорняк. — Будемо підступати з іншого боку... А може з тобою просто пожартували? Знаючи, що злякаєшся?...

— Ти мене знаєш? Не знаєш! — заволав Коля Готівка. — Я може по лезу ножа ходжу. Щодня!..

— Чого так скидаєшся? — відсторонив його пальцем у груди Артем.

— Бо... Не такий я вже і слабак, — образився директор універмагу. — Ти думаєш, легко вижити... вистояти... в цьому бедламі? Не дати себе скрутити, кинути, обманути?... Проплисти через пороги і побори?... Не один вже зуби виплюнув і облизався... А я стою! На зло!..

— Годі, не хвали себе. З неба зорі хватаєш, а під носом не бачиш, — спинив його утомлений Артем. — Може забереш заяву та по всьому?... Заспокоїшся?...

— Тобі аби лиш збутися, — Коля перехилив

пляшку і ковтнув. — А що в людини біда — наплювати...

— Гаразд, тоді в усьому маєш мене слухати, — прийняв рішення слідчий. — Перестань пити. Виповзай із цього бункера... Походи по місту. Заплати у банку комунальні платежі...

— Що заплатити? — не зрозумів Осовський.

— За електрику заплати!.. Ти, до речі, де живеш?

— Над озером. В особняку...

— От!.. Сходи в банк. В перукарню. На базар за сметаною... Увечері — в ресторан. А ми поспостерігаємо, що навколо тебе коїться... Тільки не сиди сиднем, не трясись!.. Подзвоню — зразу відривай зад від стільця і помежи люди...

До них обережно постукала секретарка, позирнула оцінщиком ломбарду під ноги на покалічений портрет подруги, що слугував заслоною від нахабних дверей, на чоловіків, які схилились над пляшкою.

— Миколо Сергійовичу, там з Кривого Рогу каструлі привезли. Ви замовляли. Питають, чи приймати?...

— Приймати, приймати! — замість Колі відповів Артем і підморгнув у холодні очі секретарки. — Зараз директор спуститься...

І на цьому все, кінець, сил нема ганяти з пустого в порожне. Важка калита сьогоднішнього

комерсанта тягне донизу, заважає швидко рухатись і прозоро думати, кидає у страхи і фобії. Тільки що — гвалт, рятуйте! Убивають!.. А й не туди собі, що ворог всередині сидить, загнаний, запханий, як у цвинтарний склеп з односторонньою важкою лядою, гонитвою за золотим тільцем, жадобою; той супостат ворухиться, гризе печінки, аби вирватись, а Колі Готівці здається, що весь світ на нього ополчився. Втім, перевірити треба, чи правду каже...

Молодий прокурор підсмикнув білі манжети, взяв довгими пальцями заяву Осовського й уважно прочитав, черкнув червоним чорнилом резолюцію і поклав папір собі у тоненьку папочку. Він акуратист і педант. Привіз із собою комп'ютерника Петра Головача — і це поки-що єдиний вчинок, на думку Артема, який заслуговує овацій — технічний прогрес уже давно щезнув за горизонтом, а вони плентаються услід, безнадійно відсталі, зі своїми старими методами і підходами. Піонтковський і Головач тимчасово поселились у готелі неподалік пошти. О пів на восьму дисципліновано виходять на роботу. Високий, кістлявий, у громіздких окулярах, Агій попереду, йде, наче жердину проковтнув, випрямлений, весь у собі, задуманий, ніби по ходу розв'язує архіскладні шахові комбінації, тільки правою рукою водить і пальцями пересмикує, немов нитки з них скидає. За ним —

маленький Петько Головач, живенький, з іскрами в очах, усе ловить, розглядає, запам'ятовує, на кільці коло гармати-сорокоп'ятки часто притримує крок і жвавенько прикидає, куди вона націлилась, мовби десь має у запасі один снаряд та хоче вгатити у похиле небо, потім похоплюється і наздоганяє задуманого шахіста. Гуп-гуп, туп-туп. Гуп-гуп, туп-туп... Обидва у кросівках, з худими рюкзаками за плечима, наче два студенти. Прошкують, якщо не дощить, кагатним полем, потім перескакують через колії до паркану прокуратури, що височіє кованими списками. Попід липами виходять з тильного боку до парадних сходів. На роботі Піонтковський відкриває шафу і переодягається в прокурорську уніформу, уважно вглядаючись у дзеркало, перезувається у лаковані туфлі... Цих двійко нових людей, які дивною процесією почали ходити центром Грушки, здавалось, ніхто й не помітив. Хіба що безхатко Філя, який зчаста лежить, підперши зачумлену звечора пелехату макітру, на лавочці у затишку поміж аптекою та газетним кіоском і філософськи споглядає люд, або продавщиця Ксеня, яка щоранку перераховує коло вікна булки, що носять з автолавки, або підмітальник Сьома Кабак, який зразу заступав сусідку, а тепер закріпився на вулиці і першим ділом перевіряє сміттєві контейнери, бо туди здуру викидають потрібні речі, або машиніст Корнелій

Караванов, який рівно о цій порі, висмаливши першу цигарку, штовхає товарняк із колійного тупика...

Все рухається, спішить, стикається, відскакує, аж в очах рябіє, тямкує про життя-буття, сліпи завірило і нічого не бачить, але завжди знайдеться погляд, якого не уникнути. Так і з пастухами Осовського — нема-нема, а хтось таки й зафіксував, може й не усвідомлено, філерів, що випірнують зненацька і зникають, мов тіні. Треба тільки цього випадкового спостережника розшукати...

Артем Нагорняк розглядав, як прокурор перекладає на потрісканому тимчасовому столі письмове приладдя, заглиблено, ніби аутист, збираючись із думками.

— Артеме Федоровичу, ти план заходів уже намітив? — нарешті спинив свої маніпуляції Піонтковський. — Конкретний?...

— Що там намічати? Зараз піду до полковника Ковтуна. Обмізкуємо...

— Найбільше боюся, що зіткнемось із колегами сусідніх цехів. Зальотними. Лоб у лоб... Аби не наламати дров.

— Попросимо пардону, — не перейнявся його чиновницькою турботою молодий слідчий. — Тільки здається мені, що погонами тут і не пахне... Був дзвіночок. До Осовського. Щоб не спішив аеродром продавати.

— Ага, все-таки гроші! — зацікавлено навів свої цейси на Артема Агій Агійович. — Куди без них!.. Прямо подуріли люди!..

— Гроші світом мутять, — погодився Нагорняк. — На Колю Готівку важко дивитися. Опустився до плінтуса... Від страху.

— Ти все-таки дай письмові запити. У суд, есбеушникам, полковникові Ковтуну... Такий порядок, — прокурор зіжмакав папірець, на якому виводив каракулі, і влучно поцілів у корзину. — Слово до протоколу не підшиєш...

— Еге ж, суд, — скептично погодився Артем. — У Києві можуть прийняти, а тут копати...

— Наше діло страхуватися, — зняв і кинув окуляри, підкреслюючи, що розмова закінчена, глянув совою Піонтковський. — Тим паче, від столичного вітру... Не мнися. Вперед, за орденами!

Артем працює без докорів сумління. Недарма заїжджий прокурор питав, чи добре зазубрив статтю про перевищення повноважень, а його попередник Веніамін Пересядько, обзивав егоїстом, знайдибідною, феєричним упертюхом та гінцем з камінцем, себто, з поганими вістями. А по-іншому тут довго не протягнеш. Тільки даси слабіну, неодмінно на шию всядуться, ще й поганяти будуть.

У райвідділі пахло черевиками, хлоркою і мокрими ганчірками, що давно злежались і зітліли.

За парашетом, як завжди, грів носа у чашці з мівіною черговий. Пропустив Артема без запитань — нарешті почав розпізнавати. Не пройшло і року...

У кабінеті полковника висіла тяжка попона цигаркового диму — господар заскирдував перед собою у попільниці купу роздушених недопалків. Сейф був відкритий, мабуть там ще не закінчився подарунок одеських приятелів — вірменський п'ятизірковий. Комір сорочки розіпнувся, наче шиї було затісно.

— А-а-а, заходь, заходь! — помахав рукою, не встаючи, до Нагорняка. — Щось я тебе давненько не бачив!..

— Та ось же прийшов! — у тон йому заусміхався слідчий. — Сам скучив...

— Ну... Нам тут скучати ніколи, — посуворів Микола Іванович, сховав золотого зуба під зачадженими вусами. — Це ви там прохолоджуєтесь... Біла кість... А ми тут оремо, аж очі вилазять!..

— І що виорали? — запитав із ввічливості Артем.

— Що виорали — назад посадили, — скаламбурих полковник, скрадливо поглядаючи на гостя.

— То я вам підкину тему, — не підвів його сподівань Нагорняк.

— Ти як щось підкидаєш... Завжди байстрия вилуплюється, — оцінив його минулі заслуги господар кабінету.

— Чи знаєте директора універмагу Осовського? — мирно запитав слідчий.

— Хто не знає цього дегенерата! — зле блиснув очима Ковтун.

Ухопив люльку, яку курич по великих святах, казав, що її треба цілувати рідко, як чужу молодицю, щоб солодша була, почав квапливо набивати тютюном.

— Торгаш задрипаний...

— За цим торгашем хтось пасе. Стежить... Це не ваші часом бійці?

— Тю! Кха-кха... А він мені нащо? — аж закашлявся здивований полковник. — Нема у мене таких ресурсів...

— Мало що... Позичили бригаду у сусідів. З Жашкова... Може щось виорали. Чи не поділили... Скарб.

— Іди ти в пень!.. Знову починаєш? — Микола Іванович черкнув запальничкою під носом, утягнув полум'я, аж вуса затріщали, пухнув димом понад столом до Артема і заспокоєний відкинувся у кріслі.

— Чоловік написав заяву. Про незаконне стеження, — пояснив молодий слідчий. — Новий прокурор... А ви знаєте, який він... ретельний...

Відкрив провадження. Мав усі підстави...

— Мав то мав. А ми тут при чім? — відмахнувся, як від обридливої мухи, Ковтун. — Дурницями переймаєтесь... Хочете — водить його за ручку... А до мене не лізьте.

— Не вийде. Без оперативного супроводу... пастухів викрити важко. Уміло працюють... Не місцеві. Хіба вас самих не заїдає, що у Грушці товчуться зайди?

— З чого він узяв, що за ним нюхають? — полковник нахилився, дістав пляшку, тою ж п'ятірнею захопив два келишки, поклав перед собою і Артемом, налив, не питаючись, — діло зрушилось, раз дійшло до коньяку. — Когось виявив?... Бачив?...

— Нікого не бачив. Нікого не виявив... Тільки відчуває, що нахилились над ним. Висять...

— Відчуває він!.. Та наді мною висять щодня!.. Щоб ушивався звідси. А я терплю... Чекаю моменту. Чого це якийсь хлист має мене на обслугу ставити?...

— Тільки одна деталь, — уточнив Артем. — Дзвонили з погрозою, щоб не продавав аеропорт.

— А-а-а, він же у нас депутат! — протягнув Микола Іванович, цокнув легенько чарочкою, запрошуючи. — От часи настали. Всяка шушваль бал править...

— Депутат, голова земельної комісії... І нема

на то ради.

— Якщо дзвонили, погрожували... То можна сміливо відкидати, що хтось із наших колег... його чатує.

— Теж так думаю, — погодився слідчий прокуратури. — У когось апетит розігрався...

— Ой, чує моє серце!.. Прикотив ти клопіт на мою бідну голову! — помахав на нього пальцем полковник і натиснув на клавішу. — А поклич-но мені лейтенанта Чорного!..

Поки у Ковтуна вигоріла люлька, вони утрюх намітили попередній план: послати трьох служивих з фотоапаратами фотографувати зірку грушківських прилавків Колю Осу у його походах по людному місту. З якомога ширшим тлом. А там ситуація покаже...

Коли полковник налив по третій, Артем відійшов до вікна, дістав мобільний і наказав Осовському:

— Висувайся! І не тремти!.. Пройдися! Двадцять чоловік за тобою пантрують...

2

А може й треба було двадцять, бо зранку, коли Олексій Піонтковський вибрав із шафи френч, прихорошився і проводив планерку, у кабінет зазирнула Мар'яна, розшукала очима Нагорняка і

зашепотіла:

— Тебе полковник Ковтун кличе...

— Сидіти! — гаркнув, як до пса, якого дресирують виконувати команди, Піонтковський. — У нас нарада! Нехай передзвонить... До мене! Якщо йому треба...

Секретарка злякано захлопнула двері. Ледь вуха не обдерла з переляку. Воно їй треба? Хотіла ж як краще — відключили всі мобільники, засіли, ніби сектанти, бубонять, а начальник міліції дзвонить. Хрипить прокурено у трубку — подай негайно Нагорняка!..

За хвилину на столі задзеленькотів апарат.

— Слухаю. Прокурор району Піонтковський, — демонстративно взяв слухавку і закивав. — Нічого... Я розумію... Буває... На майбутнє... Гаразд, проїхали... Що там у вас... приключилося?

Прокурор замовк і теж розшукав очима Артема.

— Добре, ми зараз із ним прибудемо, — поклав трубку.

Всі в напрузі чекали.

— Убили Осовського. У власному будинку, — прорік Агій.

Оце так — поки запрягали, вже і їхати нема куди. Проморгали. Хто би міг подумати, що з Осовським усе серйозно? Хіба в Грушці щось може

бути серйозне? Ну, злякався... Ну, прибіг поночі. Затрясся. Мишка зашкряботіла, а йому вовк привидівся. Під пахвами спотіло. Коліна підломились. У страху очі круглі... Артем поговорив з ним і подумав, що ця музика надовго, бо ледве витягнув хоч якусь децицію інформації, а тут раз — і струну урвали. Кривава й тонка странгуляційна борозна оперезала шию жертви.

Осовський жив над озером, у престижному районі, тут усі багатії поховались за високими мурами. Особняк на три поверхи, з червоної клінкерної цегли, шви під шнурочок, високі сходи з колонами охороняли два гіпсові леви, вилиті в уманській майстерні і пофарбовані у бронзу. Посеред стриженого моріжка — острівець білої й такої мирної дерев'яної альтанки із ще літніми занавісками. По зеленій траві вітер розкидав жовті монети із берези, що нахилилась біля повітки. Над входом Артем побачив камеру відео спостереження.

У вітальні вже хазяювали полковник Ковтун, Михайло Чорний, експерти Ігор Ходола і Таміла Райцес. У кутку, на двох м'яких кріслах, присунутих до купи, біло-чорна і вишколена Софія Андріївна Лапарух, секретарка, гладила по плечах і заспокоювала заплакану жінку — домашню робітницю, яка зранку виявила мертвого господаря.

— Я зайшла... Телевізор працює, —

видихувала робітниця спазмами. — Він сидить... Думаю, заснув. Я до нього будити... а він... ой, горечко яке... посунувся... так набік... Мертвий!

Посередині кімнати стояв круглий журнальний столик зі скляною вставкою. Торт на срібній таці, рожева свічка у підсвічнику, у лискучому відерку з водою, що колись була льодом, пляшка шампанського «Дом Периньон», два келихи, корзинка з персиками і виноградом, три троянди у не претензійній, але дорогій, богемській вазі — Коля чекав гостей. Точніше, гостю. Бажану, кликану, бо приготувався. З натяком на інтим... Сам Коля повалився у шкіряному кріслі перед телевізором, якому хтось вимкнув звук, голова набік, очі вирячені, з потрісканими прожилками. Таміла Райцес, сопучи, безпардонно вхопила його за буйні кучері і пообглядала шию.

— Ось тобі, мій дорогенький, анамнез і діагноз, — заговорила до нього, як до живого, нахилившись черевом у м'ятому халаті. — Асфіксія. Задушений петлею. Странгуляційна борозна... замкнута. В середньому відділі шиї. Тонка. Поперечна. Горизонтальна. Душили ззаду. На затиллі гемангіома. Від закрутки. Мабуть тут скручували... Інструмент убивства — груба волосінь, струна або м'який дріт. Га?... Ігоре Антоновичу?... З чого удавка?

— Будемо глядіти, — відірвався від

ретьельного вивчення пальців на столі експерт Ходола. — Удома... Без зайвих... теє то як його... наглядачів.

— Ідемо далі. Крововиливи у підшкірну клітковину та м'язи. Душила сильна людина із міцною хваткою. Схоже, не новачок... у цій справі... Або так повезло. По боках сліди... Мабуть що... придушували. Для певності. Коли допитували... Можливі переломи хрящів гортані... Смерть настала... Смерть настала...

Таміла Прокопівна на хвилю завагалась, плямкнула м'ясистими губами.

— Приблизно з одинадцятої до першої ночі. Точніше скажу згодом...

Вона обійшла з другої сторони, знову нахилилась.

— Бачу, ти чекав жінку. А прийшла я... Твоя остання докторка. І ще... На губах фіксується речовина, схожа на шоколадний крем. І на великому пальці правої руки. Здається, вона не спішила... А ти чекав, чекав, не витерпів, спробував на смак. Тортик...

— Микола Сергійович любить... любив солодке, — раптом увірвала схлипування домашня робітниця, як дитина, що наплакалась. — Я йому сама... тістечка готувала. З чорносливом і сушеними абрикосами...

— Лизнув, — докинув і собі від журнального

столика зігнутий у три погібелі Ходола. — Ось на торті слід від пальця...

— Агій!.. Чекайте, це ж незручно, — відірвався від шепотіння з полковником Ковтуном пильний Піонтковський. — Великим пальцем... Швидше би впхав указівний. Чи середній. Чи мізинець... на кінець. Але ж не великий!..

— Так точно, — задумано підняв праву руку мертвого експерт. — Не зручно... Думаю, що... У нього взяли відбиток правого великого пальця. Таким неоковирним чином. На пам'ять... Так би мовити... Піднесли торт до уже мертвого і тицьнули. Витерли зайве по губах... Щоб засолодився.

— Я знаю, для чого це їм, — озвався Артем. — Але обламаються... Убитий передбачив.

— Що передбачив? — майже в один голос запитали полковник і прокурор.

— Це деталі... Не тут, — не відповів на запит подвійного начальства молодий слідчий.

— Я ж казав!.. Казав!.. Тринадцять гривень вкупі... — Зблиснув золотим клинцем і зняв картуза, витер носовиком ободок від поту Микола Іванович. — Він завжди притаює... ховає... за пазухою... А потім — геп... бах... по лобі, аж памороки заб'є... Хіба можна з таким працювати?

— Краще уночі поставте посилений патруль біля універмагу, — порадив задумливо Артем.

— А пес би тобі губи облизав! — натягнув кокарду Ковтун і поглянув за підтримкою на прокурора. — Ич!.. Командує.

— Олексію Олексійовичу, а ви... покличте сюди нашого вправного Головача, — не зважав на те репетування слідчий прокуратури. — Ми його забули... Для нього тут є робота.

Тим часом Артем оглядав вітальню задушеного. Геть емоції та докори сумління, що не догледів, злегковажив, не перейнявся страхами Колі Оси, який прибіг до нього поночі. Минулого не повернеш, промах не виправиш, хоча, за великим рахунком, Коля теж винен, таївся. Чого стежили?... Щоб убити?... Для цього не треба було довгий хоровод крутити. Що тепер людське життя? Ні за що можуть пустити в розхід. Хто його убив? Ті, що пасли?... Хто готувався?... Хто не сторгувався?... Чи це експромт?... Чорна кішка під ногами перебігла і змінила наміри. Або взагалі віражний виверт долі — упав від рук тієї, з якою фліртував?... З якою хотів пити шампанське?...

Попід стінами стояли шафи із великими палітурами книг. Рівні шпалери чистих, не запилюжених фоліантів зблискували своїми назвами. Вишикував їх, мовби по ранжиру. Микола Осовський, як справжній сибарит, обкладав себе рідкісними речами — книги тепер зустрічаються не в кожній хаті. У кутку, за шафами, поближче до

вікна, розчепірів граційні лапки столик, на якому стояв програвач платівок «Мелодія-103М» з кнопкою «інтим» та колонками. Над ним полиця з вініловими дисками. Хто тепер крутить цю старизну?... Артем вийняв по черзі кілька — «Ісус Христос — суперзірка», арія цариці ночі із опери «Чарівна флейта» Моцарта, хор полонених євреїв із опери «Набукко» Верді, *Casta Diva*, арія із опери «Норма» Белліні... Що за лиха година? Коля Готівка, тремтливий осиновий лист, торгаш і страхопуд, виявився тонкою натурою, ранимою і вразливою, випещеною на класичній музиці. Ба-ба-ба... Бісів паяц і блазень! Не дав себе розкусити...

На диску програвача під приводом, що навис голкою, лежала платівка з арією графині із «Пікової дами» Чайковського. Коля її слухав сам чи мав слухати з гостею? Отака розвага — палити свічку, пити «Дом Периньон», смакувати тортом, цілувати пальчики і слухати оперний романс старої, що вижила з ума?... Повний відстій! Андерсен відпочиває!.. Це був не Коля Оса, якого він знав. Чи не знав?...

На фоні мертвого господаря раритетів Артем намагався по-новому глянути на події останньої доби.

— Хто оце тут на портреті? — показав Артем секретарці на картину, з якої дивилась чорнявка з

довгим, звивистим волоссям округ лица, срібною короною у перлах над світлим чолом, білими грудьми у декольте.

— Співачка Неоніла Дюжанова. З Одеської опери, — відповіла Софія Андріївна.

— Чого вона тут висить?...

— Хіба я знаю?... У нього в кабінеті голі артистки... Коля так захотів. Коля так зробив... Він до жінок не байдужий. Був...

Артем натиснув на програвачі кнопку «Пуск», привід з голкою плавно ліг на платівку і по будинку з мертвим господарем полинув ностальгійний голос графині, яка шкодує за молодістю та втраченими почуттями. А-а-ах! — голка зіскочила з канви і повернулась назад. А-а-ах! — полинуло порожніми кімнатами будинку, де недавно ходив живий Осовський. А-а-ах! — мабуть часто він слухав цей романс, бо голка пробила собі шлях убік. Слідчий її підправив. «А-а-х, набрид мені цей сві-і-іт! Ну, й часи! Повеселитись толком не умію-ю-ють. Що за манери! Що за тон! І не гляділа би-и-и... Ні танцювати, ні співати не умію-ю-ють! Хто дансерки? Хто співає? Дівчатка! А бувало: хто танцював-а-ав? Хто співа-а-ав?»

— І навіть іноді сама-а-а, сама-а-а маркіза Помпаду-у-ур! — замуликав собі під ніс експерт Ходола, не потрапляючи, як та заїжджена голка, в мелодію. — Чудовий романс! Чи знаєте, любі друзі,

що цей мотив Чайковський украв?... Ну, не вкрав, а позичив... у французького композитора. Забув, як його... Анрі... Анрі...

— Агій!.. Перестаньте!.. — не витерпів далекий від класики Піонтковський. — Людину вбили... І то через нашу халатність. Не вберегли! Хоч він просив!.. А ви культ... просвіт... влаштували. Артеме Федоровичу, ану кажи: які мотиви вбивства?

Нагорняк зупинив платівку, помовчав, дивлячись на вбитого Миколу Осовського, і відповів:

— Бачу дві версії. Вбивство через матеріальний інтерес. У контексті продажу аеропорту. Є там якась заковика... Поки-що не розібрався. Й стеження за ним тут якраз підходить. Друга — смерть через жінку. За жінку. Від рук жінки... Подивимось.

— А комерційні промахи не розглядаєш? — уточнив для годиться прокурор, якому видно вже кортіло бігти, з кимось нагорі радитись по першому серйозному ділу. — Хіба він не махлював?...

— З того, що я знаю... Клявся, божився... Якщо вірити, то на комерційному фронті... убитий... серйозних проблем не мав.

— У таких жевжиків... кожен день... фронт без флангів, — додав і собі полковник Ковтун, напустивши руді вуса на золотого зуба, якого

вважав своїм талісманом: нечувана юрба колег радила йому зняти той циганський блиск, не соромитись, а він тільки сміявся і увертався. — І ні до чого тут жінки!.. Оперні...

Начальство ще трохи пом'ялось, переступаючи з ноги на ногу, і тихо зникло, розтануло за кованими ворітьми. Артем підморгнув до Михайла Чорного, який весь час висів непомітно поза спинами:

— Ти й далі перед ним очкуєш?...

— Чого це очкую?... — ожив оперативник і в кімнаті його стало зразу більше. — Заповідь золота — подалі від комскладу, поближче до кухні... Ми прогавили Осовського?

— Хтозна. Може й прогавили. А може така його доля... Пізно прибіг.

— Є така теорія, — озвався Ходола, який вже перейшов до уважного вивчення крісла, на якому сидів убитий. — Як не крути, не спіши, не біжи... все рівно... прийдеш туди й тоді, коли це тобі написано.

— Фатум, — буркнув лейтенант, спостерігаючи за його маніпуляціями.

— Євангеліє від Матвія, — проголосив всезнаючий експерт.

— У будинку є сейф або інший тайник? — запитав Артем жінок, які схилились, мов сестри на похороні.

— Нема, — коротко відповіла домашня робітниця, спазматично схлипнувши.

— Не бачила, — вторила їй секретарка Лапарух.

— Як вас звати? — звернувся слідчий до тієї, яка виявила труп.

— Ванда... Ванда Андріївна Лапарух. Ми з Софією сестри, — домашня робітниця дістала дзеркальце, скрутила кутик носовичка і почала акуратно витирати вії.

Після смерті старої Осовської вони опікувались її сином. Цікаво, кому дістанеться все майно Осовських — універмаг, садиба, рахунки в банках?... Чи є спадкоємці?... Чи написав молодий комерсант заповіт?... Артем по-іншому подивився на жінок, які похнюпились у куті під гіллястим фікусом, і попросив одну з них вийти у сусідню кімнату. Встала Ванда, несміливо позираючи на сестру.

Старша сестра ґрунтовно розповіла, що почала працювати секретаркою ще в Аделі Осовської. Здружились, а потім, коли подруга захворіла і на її місце сів синок Коля, залишилась, бо хвора Аделаїда передала їй хлопця, як естафетну паличку. Оберігала його від різких рухів і помилок, підказувала, носа витирала, няньчила і виховувала, як рідного сина, аби тільки тримався, годувальник їхній і надія, бо вони з Вандою старі діви. Гляділи

за Колею і в універмазі, і вдома, а це справа нелегка, бо у молодого Осовського — характер не подарунок. Дається взнаки гонорове насіння Аделаїди, котра руйнувала мури, йдучи до мети — чи то в труді, чи то в любові: першого чоловіка вигнала, бо не хотів учитись, а другого, батька Миколиного, у бурхливій дев'яності втягла в махінації з бессарабськими винарjami і він зник. Син залишився без батька, потім без мами, тепер вже й самого сина нема, а вони осиротіли. Прийде замість Миколки його дядько Всеволод, рідний брат Аделі, найближчий спадкоємець, вчитель географії. І буде права качати чи може продасть бізнес.

— То є заповіт чи нема? — перебив її монолог Артем.

— Наскільки я знаю... Нема, — Софія сумно зітхнула. — Микола Сергійович не думав... про скорі прощання. Я йому кілька разів натякала, але він... Ет, не переймайтесь, попереду ще... Рано туди дивитись.

— От і не рано виявилось... А що ви знаєте про цю оперну співачку? Дюжанову?...

— Коля туди гасав... Як навіжений. В Одесу. Побачив її десь і... Пропав! Він як бачив гарну жінку, розум утрачав... Трава не росте! Де Грушка, а де Одеса?! Оперний театр, золотий блиск... Як вона його побачила — не знаю. Казав, що

упокорить. Життя віддасть, а завоює...

— Видно, завоював, — Артем показав на столик зі свічкою і шампанським. — Це ж її чекав?...

— Не знаю, — старша Лапарух піджала губи, ніби показуючи, що це не стосується її секретарських повноважень. — Де Одеса, а де Грушка...

— У деяких... виняткових... людей буває дуже... виняткова... хвороба, — Ходола відступив він мертвого Осовського й перейшов до програвача платівок, переніс туди своє приладдя.

Всі у кімнаті з інтересом поглянули на нього. Що він там ще виявив?

— Вона називається... синдром Стендаля, — то вправно водив по-старинці ліхтарем, збільшувальним склом і пензликом, то пшикав аерозолем Ігор Антонович. — Дуже тяжка хвороба.

— Коля був абсолютно здоровим чоловіком, — запевнила з сусідньої кімнати Ванда.

Сказано ж, від домашньої робітниці нічого не утайш, навіть розмову слідчих над мертвим тілом господаря.

— Не забивай їм вуха! — зайшла знадвору після перекуру Таміла Райцес і дихнула далеко поперед себе тютюновим духом. — Можна забирати?...

Позад неї стояли з ношами два санітари.

— Виносьте! — дозволив Нагорняк.

Чоловіки перекинули тіло на носилки і потупотіли надвір. Патологоанатом роззирнулась по кімнаті, шукаючи, де сісти, потім плюхнулась у крісло, де захололо тіло Осовського.

— Синдром Стендаля, — продовжував чаклувати над програвачем експерт, — це така вавка, що не лікується... Вперше її виявили...

— Ага, вперше придумали, — докинула скептична Таміла Прокопівна.

— Описали, — уточнив Ходола, ховаючи усмішку. — Рівно два століття тому. Письменник Анрі Бейль, він же Стендаль, передав свої відчуття від відвідин церкви Святого Хреста. Краса, яку він побачив, затьмарила йому очі, світ закрутився і змізернів, а власна творчість видалась бездарною. Відтоді синдром Стендаля спостерігали багато разів у відвідувачів виставок, галерей, музеїв. Люди раптово відчували психологічні розлади, прискорене серцебиття, галюцинації. Навіть втрачали свідомість. Причому прояви синдрому може спричинити і краса природи, тварини або жінки... Не обов'язково голої!

— До чого ведеш?... — чіплялась Таміла, поки решта мовчки слухали Ходолині розумування.

— А до того! Хворі... на синдром Стендаля по-різному реагують на подразник. Одні видужують і живуть далі, деякі кидаються з ножем

або кислотою на картину, інші — з моста у вирву. Чого не може бути така реакція на жінку?... Га?... Погляньте кругом — купа фетишів. Арії-парії... І труп хворого...

— Микола Осовський не був хворим! — уперто повторила Ванда з-за скляних дверей. — На вашого Стендаля!..

— Всі мужики... хаами! — заявила звільнена від служби Софія Лапарух. — У них хвороба тільки в одному місці...

— Я теж таке відчуваю, — вставив і свої п'ять копійок Михайло Чорний. — Коли бачу кухоль пива...

— То у тебе, дорогенький, інша напасть, — заспокоїв його ерудований Ходола. — Але я її не назву. Бо назване... має здатність... оживати.

— Досить! Не пудріть мозок! — припинив балаканину Артем. — Слідство треба вести... Чи були ще жінки у вбитого?

— Кашу слід у голові помішувати, — промимрив лагідненько нібито сам до себе Ігор Антонович. — Щоб не пригоріла...

— Хто у нього був у сейфі? За кабінетом?... — продовжив допитувати секретарку.

— Хм... Наталка Макар! Гадала, що я не бачу. Слепа... Як тільки десь відвернусь — вона там. І назад виходить із пачкою грошей. У ліфчику...

— Макар? Це сестра того хлопця, який

утонув? Під греблею?...

— Вона, вона!.. Що взяв на роботу — молодець. Бог усе бачить... Скільки той гріх нам з Аделаїдою нервів коштував!.. А що запав на дешеvu... шавку, яка конвертувала горе у купюри, то елементарний несмак. Я від нього такого не чекала!

— А може ця... Наталія Макар... прагла увійти у довіру? Щоб відомстити?...

— Сумніваюсь... Не того польоту птиця.

— Вона піцу любить. Жере у кафе «На горбку», — докинула з-за стіни про суперницю Ванда Лапарух.

— Йдіть уже сюди! — дозволив Нагорняк. — Все рівно ніякого толку від вашої ізоляції... Давайте продовжимо. Про жінок...

— Ще ця... Котра по двадцять разів дзвонить, — охоче сіла коло сестри домашня робітниця.

— Ага, навіжена, — підтвердила старша. — Дзвонить і дзвонить... Коля міняв номери, а вона десь відшукує... І дістає.

— Осовський знав її?

— Знав, але не казав, бо... Дочка начальника.

— Здогадуєтесь, хто вона?

— Може й здогадуюсь, — опустила погляд секретарка. — Але не скажу... Мені воно треба?

— Як не скажете? — обурився молодий

слідчий і поглянув за підтримкою на лейтенанта Чорного. — Що там світить?... За приховування інформації про злочин?...

— До трьох років, — хутко підказав тямущий напарник. — І ніяких варіантів!..

— Я вам сказала — по двадцять разів дзвонила, — не піддалася на їхні погрози жінка. — Захочете — знайдете. Якщо такі мудрі... І обпектися не боїтесь. А я на сьогодні все... Вибачайте, втомилась.

— Тоді до вас, шановна, — взявся за молодшу сестру Артем. — Хто ця жінка, яка дзвонить?...

— Питайте у сестри, моє діло маленьке...

— Теж не хочете видавати?... Це не по закону!.. Як давно працюєте на сім'ю Осовських?

— Років п'ять... Відтоді, як померла Аделаїда, — відповіла сумирна Ванда.

— Хто до нього приходив у гості?

— Найчастіше Юра Лящ... Та Андрій Сабанов. Вони грали у більярд, різались у карти, пили коньяки, курили трубку... Кальян називається. Зранку заходила — хоч стіни обдирай, такий сморід...

— Юра Лящ — це Лещинський, — уточнила старша Лапарух. — Той самий...

— Що піднімав разом із Колею заставки?... Утопив пацана?...

— Ага... Зараз працює в універмазі.

Менеджером з цінової політики. Нуль без палички, скажу я вам!..

— А Сабанов?... Сабанов що собою представляє?

— Теж хват... Має на другому поверсі майстерню. Дизайнер одягу... Дівок обмацує!.. Котра знає — не йде. А деякі летять, як на масаж... Хі-хі, ха-ха!..

— Тепла компанія склалася, — підсумував Артем і до напарника. — Треба їх сюди притягти... Або ні! Краще до тебе. Щоб язика розв'язали... Хто ще приходить у дім... на постійній... чи тимчасовій основі? — знову до молодшої сестри.

— Ні-ко-гі-сінь-ко!.. — розтягла по складах домашня робітниця. — Траву косить сам, як не лінується... Квіти доглядаю я. Чужа нога не ступить...

Ванда розповіла, що приходить три рази на тиждень — в понеділок, середу і п'ятницю, прибирає. У Миколи була дивна здатність не ставити нічого на місце, особливо після вихідних — розкидає тут, перекине там, загубить нагорі. Але то невеликий гріх, бо вона вже знала, що й до чого, порядкувала за ним. Гірше, коли приходили Лящ і Сабанов. Сабанова хлопці поміж собою називали Кабанов, Кабан. Тістечка, які вона готувала для Осовського, опинялися на підлозі, на бильцях крісел, у розстелених ліжках. Вони ж із собою

дівчат приводили, одна на дзеркалі якось написала помадою «Козли». Ванда на другий день соромилась подивитись Колі в очі, а йому, як з гусака вода, співає у ванні і кричить, аби борщ зготувала і пельмені, бо він проголодався, енергії багато віддав і треба поповнити.

— Мабуть я поїду, — не діждалась кінця цієї сповіді Таміла Райцес. — Пацієнт чекає...

— Тобі легше, твоє все з тобою, — позаздрив їй Ігор Ходола. — А мені тут цілий день підмітати...

— Га, Артеме Федоровичу?... — перепитала дозволу у слідчого.

— Їдьте, чого вам тут розсиджуватись, — погодився Артем і до Ванди Лапарух: — А ключ ви свій мали?...

— Ключ мала свій, бо він же... волочився. Вискочить з Лящем... і тим... з косичкою брудною, і слід пропав. Сигналізації нема. Чотири камери округ будинку. Не знаю, як вони працюють...

От і все, з цими жінками покінчено — розказали, що могли, намалювали, так би мовити, портрет в інтер'єрі — нехай приголомшені сестри, які втратили годувальника, йдуть. Потрібні будуть додаткові штрихи, уточнення, то викличе в прокуратуру. Коля Оса здивував своєю широкою натурою, може ще й не таке за ним водиться.

— А де його телефон? — запитав Михайла

Чорного.

— Не бачив, — озирнувся по кімнаті експерт Ходола. — Знайдете, мені сюди, в пакетик...

— Он під телевізором лежить, — показав лейтенант. — Наче кинув ним зі злості...

— Дозвольте доповісти! — козирнув з порога Петро Головач, якого прислав Піонтковський. — Аспірант... чужих наук... прибув!.. Які будуть завдання?

— Наше вам із пір'ячком, — патетично привітав його Ігор Антонович. — Зустріч на Ельбі... Ганебного минулого зі світлим... ехм... цифровим. Бодай би його... лихий ухопив! От що будете робити, молоді та ранні, коли електрика зникне? Тепер же два на два без калькулятора помножити не можуть...

— Будемо динамо-машину крутити, — безпечно відповів Петро. — Що тут у вас за проблеми?...

— Один ось крутив... Без крутила зостався.

Худий, неначе все життя недоїдав, і високий експерт розігнувся, застогнав, погунав себе по попереку, зібрав свої речі і передислокувався до телевізора.

— Поглянь, тут стоять відеокамери, — вивів комп'ютерника на ганок слідчий. — Знайди базу, передивись... за увесь вечір і цю ніч. Що там знялось...

За ними вийшов Михайло Чорний. Артем показав на кількох міліціонерів, які стояли біля воріт:

— Ти би хоч послав їх по сусідах... Опитати.

— Наше від нас не втече, — невдоволено стенив плечима лейтенант і пішов перевальцем до колег, переговорив і неквапом повернувся. — Вони не сиділи. Обійшли... Тут такі мури, що ні звідти, ні туди... Не бачать. Або не хочуть бачити. Замуровані...

— Що думаєш?... Хто його?... — запитав напарника.

— І до ворожки не ходи. За гроші... Або за бабу, — просто відказав на те оперативник. — А хто?... Побачимо...

— Побачимо! Аякже... З учорашнього дня... Твої хоч фотографували його... у місті?

— Фотографували. Зараз зіставляють, аналізують... Учора ввечері він гуляв зі своїми друзями у «Млині». Зірвавсь додому по дев'ятій. Хтось йому подзвонив...

— От-от! Значить, Юрко Лящ і цей... Кабан-стиліст, були з ним. Поклич їх після обіду до себе. Поговоримо по душах...

До них визирнув Петько Головач і коротко поманив за собою — у підсобну кімнату, де поряд з перекошеним, плетеним із ліани кріслом-гойдалкою, зжужмленими у кутку

порт'єрами, в'язанкою штучних квітів, горщиками від вазончиків на тринозі-столику стояла база відео спостереження. Петро жваво пробігся по клавіатурі.

— Простенька, як пісня аксакала: «Третій день без води все бредуть верблюди...». І спочатку. Третій день без води... Караван називається... Три дні, сімдесят дві години — і по-новому. Якщо хочеш зберегти запис — годину, день, ніч — посилаєш у пам'ять... Але то треба хоч би переглядати. Тут нуль. Встановили, включили... Датчиків руху нема. Камери закріплені намертво. І верблюди потяглися.

— За останню добу, що ці... верблюди... побачили?... Записали?...

— Та-а-ак! — Головач вправно, як віртуоз, забігав пальцями, перемотав непотрібне й увімкнув з дев'ятої вечора. Потім акуратно знову підігнав.

П'ятнадцять по дев'ятій. Ворота відкриваються, на доріжку, мощену кольоровою плиткою, заїжджає «Мерседес», Осовський з вікна машини висуває руку з пультом і підіймає гаражну завісу, а ворота зачиняються. Машина ховається в гаражі, жалюзі опускаються. І нема нікого, бо Микола мабуть ходом із гаража зайшов у будинок. Далі вправний Петро знову клацнув пальцем по клавіші і підігнав «верблюда» до двадцять сьомої по дев'ятій. Відчинилась хвіртка і по хіднику зацокала стрімкими каблуками молода жінка — у

пальто, зав'язаному полотняним пояском, з продовжними складками на стані, у капелюшку, нахиленому на обличчя. Лиця не видно, тільки сіра пляма. Дівчина жваво пострибала східцями у дім. Петько не зворухнувся, чекав, «верблюд» печально оглядав порожнє подвір'я. Нарешті під його скляним оком — не прямо біля дверей, а трохи оддалік, біля сходинок — випурхнула з хати гостя. Під самими дверима — мертва зона на метр чи більше. Пройшло п'ять хвилин з кількома секундами — стільки стало панянці у капелюшку для розмови з Осовським. Вечірня гостя роздратовано ударила кулачком у рукавичці по леву, спробувала зіштовхнути його і зацокала шпильками до хвіртки. Далі знову порожнє подвір'я. Надовго. Головач заграв пальцями і екран включився на двадцять третій тридцять п'ять. Вкотре пусте подвір'я, освітлене лампою з цоколя. Раптом екран замиготів, зображення хитнулося й зникло — одне крупнозернисте полотно, шумування піни.

— І так рівно сім хвилин, — зауважив безпристрасно Петро Головач та й знову підсьобнув «верблюда».

За чотири хвилини до півночі у хвіртці з'являється статна пані у легкому хутрянному півпальто, теж у капелюшку, але обличчя не ховає, якщо приглядітися, збільшити зображення, стерти

нічні тіні, то можна витягнути овид, дуже схожий на портрет, що висить у вітальні Колі Оси. З натяжкою, але схожий. Зачіпка є, тверда і доказова. Співачка Неоніла Дюжанова тут була минулої ночі. Вона постояла посеред хідника, ніби вагалась, наче чекала назустріч господаря, але той не вийшов, не виступив під холодне око камери, тож довелось пані йти в будинок самій. Проте побачення тривало недовго — якихось півтори хвилини — і гостя вилетіла з дому, немовби вжалена, на доріжці спіткнулась, загубила туфельку, поскакала на одній нозі, потім повернулась, підняла і так напівбоса вибігла у хвіртку.

— До ранку — жодних рухів, — спинив «верблюда» упевнений Петро. — Аж без п'яти хвилин восьма з'явилась ще одна жінка. Ось вона...

Він показав Ванду, яка зайшла на обійстя, поклала коло ніг господарську сумку, з другої, дамської, витягла люстерко, критично пооглядала себе, підправила губи помадою і пішла, навантажена, до ганку.

— Хотів би я знати, — повільно мовив, розглядаючи на екрані молодшу Лапарух, — як ця клята хвіртка відчиняється?...

Тут якраз на сходи вийшли сестри, які востаннє побували у домі мертвого господаря, нерішуче замешкались, ніби роздумуючи, аби нічого не забути. Нагорняк постукав у вікно і

вискочив до них.

— Як тут хвіртка відкривається?

— О, ключі! — згадала Ванда, порилась у сумочці і подала йому в'язанку. — Зовсім випало... Я все відкривала ключами. А Микола зсередини... Отут на одвірку кнопка... Клац — зачинив, клац — відчинив...

— А як забув клацнути?

— Як забував... Хіба один раз таке траплялось? Вхід відкритий... До побачення вам!..

— Чекайте! Ідіть-но сюди, — завернув їх у підсобку з сервером слідчий. — Покажи їм кіно... З тими жінками.

Петро Головач вивів на екран першу відвідувачку, яка хотіла повалити гіпсового лева. Сестри Лабарух із сумнівом розглядали її, піджимали губи, переглядались.

— Нікого вам не нагадує? — спостерігав за ними Артем.

— Нікого, — із затримкою відповіла Софія. — Лиця не видно...

— Лиця то не видно, але загальний вигляд: хода, стан, поведінка... Ще щось... невловиме. Це та, яка дзвонила по двадцять разів?...

— От бачила її десь, — показала пальцем на молодицю, яка силувалась зіштовхнути зацементовану фігуру, відвертіша і простіша Ванда. — А не пригадаю...